

Andrzej Kuszczak, Natalia Tworek

Struktura potrzeb wolnoczasowych młodzieży : w świetle badań sondażowych

Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa nr 3, 24-39

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Andrzej KUSZTELAK

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Natalia TWOREK

Niestacjonarne Podyplomowe Studium Przygotowania Pedagogicznego

STRUKTURA POTRZEB WOLNOCZASOWYCH MŁODZIEŻY W ŚWIELE BADAŃ SONDAŻOWYCH

Wprowadzenie

Jedni uważają, że go w ogóle nie mają, inni że mają go w nadmiarze. Mowa o znanym wszystkim zagadnieniu jakim jest czas wolny. Pojęcie czasu wolnego kształtowało się od wieków począwszy od Arystotelesa, według którego praca pozbawia czasu wolnego dającego szczęście. Termin ten rozumiany był jako przeciwstawny w stosunku do pojęcia pracy, która dawniej stanowiła podstawę w życiu człowieka.

W dzisiejszych czasach coraz szybszy postęp techniczny i społeczno-ekonomiczny pozwolił na zwiększenie się ilości czasu wolnego. Ponadto można powiedzieć, że zbliżamy się do „społeczeństwa czasu”, gdzie trudnym do wyodrębnienia staje się czas wolny i czas pracy, a wzajemnie się one przenikają i na siebie zachodzą.¹

Istotnym jest, aby czas wolny nauczyć się właściwie wykorzystywać i doceniać jego rolę w naszym życiu. Stanowi on znaczący aspekt życia człowieka, zawiera cenne wartości kształcące, poznawcze oraz wychowawcze. Istnieje jednak ryzyko, że stanie się on „czasem pustym” prowadząc do różnego rodzaju zagrożeń.² W związku z tym pojawiła się potrzeba wychowania społeczeństwa do umiejętnego i wartościowego spędzania wolnego czasu, a co się z tym wiąże rozwijanie teorii pedagogiki czasu wolnego. Pojęcie to pojawiło się już w latach sześćdziesiątych ubiegłego stulecia. Termin ten zdefiniował Bogusław Chmielowski podając, że *„Pedagogika czasu wolnego jest dyscypliną tworzącą wzory postępowania zgodnie z potrzebami jednostki. Jest nauką zdolną w każdej sytuacji do skutecznego działania, która przeciwdziała powierzchownemu kultowi rekreacji i wypoczynku i stwarza założenia do wszelkiej działalności instytucji wczasowych”*.³

Każdy człowiek od najmłodszych lat powinien poznawać jak właściwie wykorzystywać czas wolny. Ważną rolę spełnia tu wychowanie do czasu wolnego dzieci i młodzieży począwszy od wychowania w rodzinie oraz w szkole.⁴

W związku z rozwojem znaczenia pojęcia czasu wolnego w dzisiejszych czasach pojawiła się potrzeba zbadania w jaki sposób czas ten wykorzystuje dzisiejsza młodzież, jakie formy jego spędzania wybiera najczęściej, ile czasu na nie poświęca. Należy także poznać jakie są zainteresowania współczesnej młodzieży, aby stwarzać im możliwości do ich realizacji i rozwoju osobowościowego.

¹ K. Denek: *Edukacja dziś – jutro*. Leszno-Poznań-Żary 2006, s. 133; B. Chmielowski: *Czas wolny – pojęcia i problemy podstawowe*, "Chowanna" 1970, z. 4, s. 526

² Ibidem, s. 149

³ J. Pięta: *Pedagogika czasu wolnego*. Warszawa 2004, s. 184

⁴ K. Denek: *Edukacja dziś – jutro*. op. cit., s. 150

Przemiany wzorów wykorzystywania czasu wolnego przez młodzież

Sposób wykorzystania czasu wolnego przez młodzież jest zjawiskiem podlegającym ciągłym zmianom między innymi pod wpływem zmian społecznych, rozwijającej się technologii czy większej dostępności do różnych form aktywności.

Młodzież z końca lat 60-tych czas wolny spędzała najczęściej w kinie, teatrze, u znajomych, bądź przeznaczala czas na aktywność sportową. Czytywała książki, przede wszystkim o tematyce historycznej, obyczajowej, filozoficzno-moralnej czy psychologicznej. Sposób spędzania wolnego czasu był ściśle związany z obowiązującym w ówczesnych czasach kierunkiem wychowania szkoły kładącego nacisk na aspekty kulturowe.

Na początku lat 90-tych na popularności zyskało natomiast oglądanie telewizji. Poza tym młodzież chętnie w czasie wolnym wybierała się do kina, na spotkania z przyjaciółmi, poświęcała się czytelnictwu, spacerom i wycieczkom, oraz własnemu hobby. Poza tym rozwijali swoje zainteresowania sportowe, komputerowe, muzyczne i inne. Zdaniem ówczesnej młodzieży najciekawszą formą spędzania czasu wolnego było chodzenie do kina oraz czytelnictwo. Spośród książek najczęściej wybierali oni powieści sensacyjne, a także jak to było w przypadku dziewcząt – romanse. Młodzi ludzie niechętnie uczęszczali do placówek kulturalno-oświatowych takich jak teatr, opera czy muzeum. Dużym zainteresowaniem cieszyła się natomiast muzyka, w związku z czym młodzież wybierała się na różnego rodzaju koncerty.

Porównując obie grupy można stwierdzić, że młodzież najchętniej poświęca czas wolny na rozrywkę, a w zdecydowanie mniejszym stopniu na rozwój indywidualny i społeczny. Dużo czasu spędzają przy niedostępnych wcześniej komputerach czy innych nowinkach technicznych, a także przed telewizorem. Coraz mniejsze znaczenie odgrywa szeroko pojęte uczestnictwo w życiu kulturalnym. Teatr, opera, muzeum zastępowane są wizytami w kinie czy oglądaniem telewizji. Młodzież interesuje się muzyką, chodzi na dyskoteki oraz koncerty grup młodzieżowych. Chętnie sięga po książki, jednak klasyka zastąpiona została literaturą taką jak romanse czy kryminały.

Zmieniające się warunki życia młodzieży mają istotny wpływ na sposób spędzania czasu wolnego, dlatego istnieje potrzeba zbadania zachodzących zależności.⁵

Przejawy niewłaściwego spędzania czasu wolnego

W ostatnich czasach nasila się występowanie zachowań dewiacyjnych, patologicznych (kradzieże, rozboje, bójki, nikotynizm, alkoholizm, narkomania i inne) wśród dzieci i młodzieży. U podstaw tych zachowań leży niewłaściwe wykorzystywanie czasu wolnego. Młodzież na skutek nudy i oddziaływań otoczenia wkracza w konflikty z prawem, popada w uzależnienia, dołącza do różnych grup np. o charakterze przestępczym.

Istnieje wiele subkultur młodzieżowych wśród których dużą część stanowią te, wywołujące negatywne skutki społeczne. Subkultura to „część kultury (sposobu życia, zachowań) kultywowana przez określoną grupę społeczną, zwykle młodzież, w której często ujawniają się zjawiska dewiacyjne, patologiczne i przestępcze”.⁶

⁵ M. Prokosz: *Przemiany wzorów wykorzystywania czasu wolnego przez młodzież*, W: (red.): J. Kędzior, M. Wawrzek-Chodaczek: *Czas wolny w różnych jego aspektach*. Wrocław 2000, s. 69-73

⁶ J. Pięta, op. cit., s. 140

Grupy takie kierują agresję na członków innych subkultur, bądź otoczenie, zaznaczając swoją przynależność i więzi z danym środowiskiem. Z badań przeprowadzonych w na początku lat 90-tych XX wieku⁷ wynika, że dużą popularnością w Polsce cieszyły się takie grupy jak: Punkowie, Anarchiści, Hardrokowcy, Rastafarianie, Hipisi, Skinheadzi, Graficiarze i Rapersi. Wiele z tych subkultur w ostatnie dekadzie XX wieku powoli traci popularność, ale w ich miejsce weszły nowe, przede wszystkim Graficiarze i Rapersi. oraz inne. Domeną Graficiarzy jest malowanie farbą w sprayu różnych figur, liter, symboli itp. w miejscach, najczęściej niedozwolonych takich jak ściany budynków mieszkalnych czy użyteczności publicznej, na taborze kolejowym, środkach komunikacji miejskiej, mostach, wiaduktach, liniach ciepłowniczych i innych, przez co traktowani są jako wandal. Poprzez „sztukę graffiti” wyrażają oni swoje emocje i problemy współczesnego świata, w przeciwieństwie do Rapersów, którzy swoje emocje i stosunek do współczesności wyrażają poprzez śpiew oraz szybką recytację.

Innym rodzajem subkultury są różnego rodzaju sekty. Sekty to „grupy wyznaniowe odłączone od macierzystych wspólnot na zasadzie negacji doktryny, liturgii i hierarchii, inspirowane są kultami Dalekiego Wschodu, wykorzystują, uzależniają, krzywdzą i demoralizują młodzież, prowadzą do destrukcji ładu społecznego”.⁸ Sekty werbują swoich członków poprzez różne techniki manipulacji, na które dzieci i młodzież są szczególnie narażeni, bowiem łatwo ulegają oni różnego rodzaju wpływom. Zasada działania sekt polega na podporządkowaniu sobie wszystkich jej członków między innymi poprzez stosowanie środków odurzających, medytacji czy gróźb. Dochodzi w nich do wykorzystywania seksualnego, zmuszania do ciężkiej pracy, a ich przywódcy czerpią korzyści materialne zagarniając często majątek swoich członków.

Poważnym zjawiskiem patologicznym są także tzw. „dzieci ulicy”. Mianem tym określa się dzieci, których „funkcje wychowawcze przejmuje ulica, podwórko, pobliski plac – miejsca, w których dzieci niemal cały czas spędzają poza domem”.⁹ Dochodzi wśród nich do ujawniania się zachowań ryzykownych związanych z kradzieżami, włamaniami, prostytutką, wandalizmem, piciem alkoholu, paleniem papierosów, zażywaniem przeróżnych środków odurzających oraz innych. U podłoża tego zjawiska leżeć może ubóstwo, dysfunkcyjna rodzina, odrzucenie przez rodzinę (brak więzi, osamotnienie) i skłonności osobnicze (np. pragnienie niezależności). Inną przyczyną może być także omawiane niewłaściwe wykorzystanie czasu wolnego, nuda i brak zainteresowania ze strony dorosłych. W dużych miastach na tzw. „blokowskich” zaobserwować można młodzież stojącą w kłatkach schodowych, czy przesiadującą na placach zabaw, którzy spędzają czas na piciu alkoholu czy paleniu papierosów, prowadzeniem głośnych rozmów, a nawet śpiewów z użyciem wielu wulgaryzmów.

Ostatnio nagłaśnianym zjawiskiem są tzw. „galerianki”, czyli młodzież – najczęściej dziewczęta – które czas wolny spędzają w dużych centrach handlowych i skłonne są do prostytutki w zamian za drogie, markowe zakupy.

Konstatując można przyjąć, iż główną przyczyną większości zachowań ryzykownych jest nieumiejętność wykorzystania przez dzieci i młodzież wartościowego pod względem zdrowotnym, moralnym i kulturalnym czasu wolnego. W związku

⁷ Ibidem, s. 136

⁸ Ibidem, s. 145

⁹ Ibidem, s. 149

z coraz bardziej nasilającym się występowaniem różnego rodzaju patologii, dewiacji i zachowań agresywnych wśród dzieci i młodzieży, konieczne jest doskonalenie systemu profilaktyki i wdrożenie edukacji związanej z wychowaniem do wczasów, przedstawiającej wzory wartościowego spędzania czasu wolnego.

Konieczność zmian w edukacji nowego pokolenia

W dzisiejszych czasach, w dobie globalizacji i informatyzacji szczególnego znaczenia nabierają wartości. Człowiek w obliczu natłoku informacji, często trudnych do zweryfikowania, oraz wątpliwych może się zagubić, a wyznawane dotychczas wartości w obliczu sięgania po to co nieznanne, mogą ulec weryfikacji i zatraconiu. Istnieje zatem pilna potrzeba przygotowania młodego pokolenia, tzw. „pokolenia WWW”, do życia we współczesnym, zmieniającym się świecie.

„Pokolenie WWW” to „dzieci i młodzież, które wykorzystują Internet do celów edukacyjnych oraz zabawy, a swój wolny czas poświęca rozrywce interaktywnej, komputerowej”.¹⁰ Inaczej mówiąc jest to „pokolenie internetowe”, w przeciwieństwie do dzisiejszej dorosłej młodzieży, którą to nazwać można z kolei „pokoleniem telewizyjnym”.¹¹ Możliwości Internetu są wręcz nieograniczone, każdy może tam zaistnieć i dodać coś od siebie. Częstym zjawiskiem jest tworzenie się internetowych społeczności, które łączą wspólne interesy, zainteresowania. W związku z szerokim dostępem do najróżniejszych informacji, Internet niesie za sobą pewne zagrożenia, szczególnie dla młodego pokolenia. Niezwykle istotne jest zatem zobrazowanie szans i zagrożeń współczesnego świata oraz takie wychowanie młodzieży, które przygotowuje ją do funkcjonowania w zmieniającej się rzeczywistości.

Wiedza przekazywana w procesie nauczania powinna umożliwić poznanie i dobre zrozumienie „Jaki jest świat?”. Niezbędnym jest, aby wiedza ta, tworząca swego rodzaju światopogląd, zawierała trzy główne elementy, a mianowicie wiedzę o technice (o rozwoju, postępie technicznym, jego zagrożeniach), wiedzę na temat globalizacji i problemów z nią związanych (zagrożenia ekologiczne, globalizacja rynku) oraz wiedzę o przyszłości (a więc zagrożenia, szanse i przewidywalne trendy rozwoju).¹²

Przed nauczycielami stoi potrzeba przystosowania obszarów nauczania i wychowania do zmieniających się warunków życia we współczesnym świecie. Stanowi to swego rodzaju wyzwanie i wymaga intensywnego samokształcenia i otwarcia się na nowe potrzeby w dzisiejszej edukacji młodzieży.

Dużą niewiadomą jest wciąż to, w jaki sposób młodzież ze społeczeństw informacyjnych wykorzysta istniejące możliwości rozwijającego się świata, ale także to czy nie będzie to niosło za sobą negatywnych skutków w przyszłości. Młodzież z pewnością stanie się bardziej otwarta na nowości techniczne i będzie potrafiła szybko opanować nowe sprzęty, jednak ryzyko zacierania się granicy między wirtualną a prawdziwą rzeczywistością może być przyczyną również wielu zagrożeń.

Aby dobrze przygotować młodzież do świadomego kontaktu z otaczającym ją światem szkoła powinna przede wszystkim kształtować „człowieka dojrzałego,

¹⁰ I. Rudek: *Wychowanie „pokolenia WWW” do wartości-podstawowym zadaniem współczesnego nauczyciela*, „Wychowanie na co dzień”, Nr 4-5 (175-176), Kwiecień-Maj 2008. s. 8

¹¹ L. W. Zacher: *Problemy przyszłego świata jako wyzwania edukacyjne współczesności*, W: A. Siemak-Tylińska, H. Kwiatkowska, S. M. Kwiatkowski (red.): *Edukacja nauczycielska w perspektywie wymagań zmieniającego się świata*. Warszawa 1998, s. 240

¹² Ibidem, s. 239

który przestrzega zasad zachowania cenionych w społeczeństwie, szanuje autorytety, nawiązuje dialog z innymi ludźmi”¹³. Tak przygotowany młody człowiek będzie w stanie zmierzyć się ze światem, w którym często brakuje autorytetów, a więzi międzyludzkie zostają osłabione poprzez rozwój nowinek technicznych. Kolejnym elementem jaki powinien uwzględnić współczesny proces wychowawczy jest rozwój odporności u młodzieży, kształtowanej przez „otoczenie społeczne, środowisko rodzinne i cechy osobowości”.¹⁴

Zmiany w edukacji dotyczyć będą nie tylko treści nauczania i wychowania (próba odpowiedzi na pytania „Jaki jest świat? Jaki będzie?”, właściwe wykorzystaniem szeroko dostępnej informacji, wiedzy), ale także sposobu ich przekazywania. Coraz większego znaczenia nabierać będzie stosowanie multimediów w procesach edukacyjnych oraz samokształcenie przez sieć.

Metodologiczne założenia badań

W celu zbadania struktury czasu wolnego młodzieży podjęto badania mające określić jakie formy wypoczynku preferują uczniowie, a także ile czasu dziennie poświęcają na daną aktywność. Diagnoza zainteresowań współczesnej młodzieży staje się ważkim problemem pedagogicznym, mającym w swym polu widzenia harmonijny rozwój każdej jednostki. Czas wolny jako istotny element życia człowieka spełnia wiele zasadniczych funkcji i wpływa na rozwój osobowościowy. W dużej mierze to właśnie sposób spędzania czasu wolnego ma duży wpływ na tworzenie się zrębów charakteru i form zachowania się młodego człowieka w różnych sytuacjach życiowych.

W przeprowadzonych badaniach wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego i technikę ankietową. Kwestionariusz ankiety liczył ogółem 13 pytań z mocno rozbudowaną kafeterią koniunktywną. Wśród pytań dominowały pytania skategoryzowane, bowiem tylko ostatnie pytanie miało charakter otwarty i miało na celu poznanie tych zainteresowań uczniów, które z racji obecnych ograniczeń nie mogą być rozwijane.

Dwa pierwsze pytania miały na celu poznanie skali czasu wolnego w ogólnym budżecie czasu uczniów. Uczniowie ustosunkowali się do listy 13 czynności zaznaczając średni czas w skali dnia przeznaczony na ich realizację. Kwestionariusz zawierał także kafeterię pytań dotyczących zainteresowań, przynależności do różnych organizacji, zakresu czytelnictwa, oglądanych programów telewizyjnych, słuchanych rozgłośni radiowych i odwiedzanych portali internetowych.

Wyniki badań

Sondaż przeprowadzony został na przełomie stycznia i lutego 2009 roku w jednym z zespołów szkół ogólnokształcących w Poznaniu. Badaniami objęto 48 uczniów z pierwszej klasy gimnazjum oraz pierwszej klasy liceum.

W skład zespołu wchodziły trzy szkoły: szkoła podstawowa, gimnazjum z oddziałami dwujęzycznymi i liceum ogólnokształcące z oddziałami dwujęzycznymi. Szkoła Podstawowa została utworzona w 1962 r., Gimnazjum w 1999 r., a Liceum Ogólnokształcące w 1991 r.

¹³ I. Rudek, op. cit., s. 10

¹⁴ Ibidem, s. 10

Szkoła proponuje naukę w klasach o różnych profilach. Szczególny nacisk kładziony jest na naukę języków obcych. Zajęcia prowadzone są w kilkunastoosobowych grupach przez doświadczonych nauczycieli (wśród wykładowców są *native speakerzy* z Brazylii, Wielkiej Brytanii i USA). Istnieją klasy dwujęzyczne, w których nauka niektórych przedmiotów prowadzona jest w języku angielskim. Szkoła oferuje naukę takich języków jak angielski, francuski, niemiecki, hiszpański, włoski, rosyjski i portugalski.

W Szkole działają różnorodne koła zainteresowań takie jak Klub Europejski, koło informatyczne, dziennikarskie, muzyczne, plastyczne, fotograficzne, turystyczno-krajoznawcze i chór szkolny.

Prowadzi również wymianę młodzieży z Niemcami, Francją, Belgią oraz Hiszpanią. Każdej zimy podczas ferii organizowane są obozy narciarskie w kraju i za granicą. Pod patronatem Samorządu Uczniowskiego działa w liceum Klub Ośmiu Wspaniałych realizujący ideę wolontariatu.

Szkoła posiada nowoczesne pracownie komputerowe, boiska ze sztuczną nawierzchnią oraz oddaną do użytku w 2006 r. pełnowymiarową halę sportową z pełnym zapleczem. Młodzież ma możliwość uprawiania różnych dyscyplin sportowych takich jak np. piłka koszykowa, siatkowa, ręczna, tenis ziemny i stołowy. Uczniowie zdobywają liczne sukcesy zarówno w sporcie jak i w wielu dziedzinach wiedzy. Gimnazjum i Liceum otrzymało tytuł laureata Ogólnopolskiego Plebiscytu „Złota Pięćdziesiątka Szkół Otwartych na Unię Europejską”, a delegacja uczniów LO reprezentowała Wielkopolskę w Modelu Parlamentu Europejskiego w Warszawie.

Rytm życia w szkole wyznacza szereg imprez. Okazją do poszerzania wiedzy o różnych krajach są organizowane w szkole Dni Krajów Niemieckojęzycznych, Dni Europejskie, Dni Angielskie, Francuskie oraz wiele innych.

Spośród 48 badanych, 29 stanowili uczniowie z pierwszej klasy liceum, a 19 z pierwszej klasy gimnazjum. Łączna liczba chłopców i dziewcząt była identyczna (po 24 badanych), z czego w pierwszej klasie liceum było 14 dziewcząt, a w pierwszej klasie liceum było ich 10. Średni wiek badanych wynosił 15 lat.

W wypełnianiu wolnego czasu wśród młodzieży ważną rolę odgrywają różnego rodzaju organizacje takie jak koła zainteresowań, zespoły sportowe i inne. Pełną one funkcje kształcące, rozwojowe i społeczne. Dawniej duży wpływ na rozwój młodzieży miało harcerstwo. Dziś organizacja ta ma jednak już znaczenie marginalne.

Najwięcej badanych uczniów należy do różnych organizacji sportowych – 40% (47% w gimnazjum i 34% w liceum). Sport jako forma czynnego wypoczynku spełnia istotną rolę w regeneracji sił i odprężeniu. Ważnym elementem jest także jego aspekt współzawodnictwa, który jest czynnikiem motywującym¹⁵. Spośród najczęściej wymienianych rodzajów sportu wyróżnić trzeba przede wszystkim koszykówkę. Wiąże się to z dużą aktywnością szkoły, w której prowadzono badania, w kierunku promowania właśnie tego rodzaju sportu. Uczniowie należą także do drużyn piłki siatkowej, nożnej, ręcznej, tenisa ziemnego, a jeden uczeń wskazał także na przynależność do klubu motocrossowego.

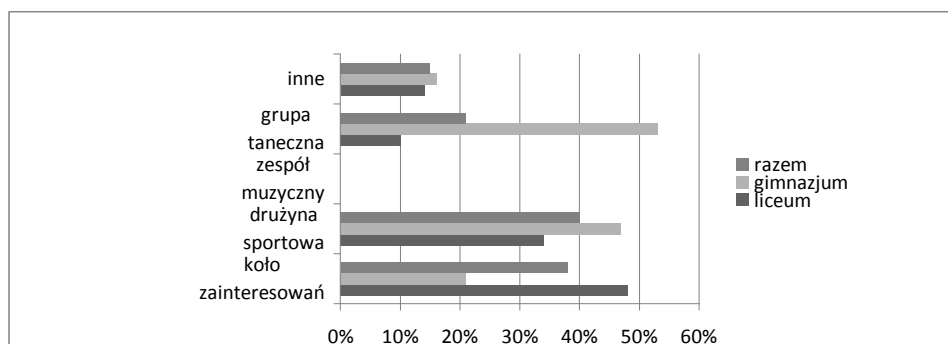
Warto także zwrócić uwagę na duży procent uczniów (łącznie 38% - 48% liceum, 21% gimnazjum) należących do różnych kół zainteresowań, których w

¹⁵ J. Pięta, op. cit., s. 90

omawianej szkole jest dość duży wybór. Szkoła powinna umożliwiać uczniom wszechstronny rozwój także po zajęciach. Koła takie rozwijają zainteresowania uczniów, ich dociekliwość i zapobiegają marnotrawstwu czasu. Największym zainteresowaniem, w związku z ogólnością rozwoju tej dziedziny, cieszy się koło informatyczne, do którego należy aż 34% uczniów klasy licealnej. Pozostałe to koło chemiczne, plastyczne, fizyczne, astronomiczne oraz chór.

W ostatnim czasie coraz więcej uwagi zwraca się na taniec. Powstają różnorodne programy telewizyjne promujące tę formę ruchu, zakładane są w coraz większej liczbie szkoły tanecznie cieszące się dużym zainteresowaniem ze strony dzieci i młodzieży, ale nie tylko. Wśród uczniów wykazujących przynależność do grup tanecznych (21% łącznie – 53% gimnazjum, 10% liceum) najbardziej popularny jest hip-hop oraz taniec towarzyski. Większe zainteresowanie tańcem wykazuje młodzież gimnazjalna niż licealna.

Inne organizacje do których należą uczniowie (15% łącznie) to np. kursy językowe, lekcje rysunku czy gry na instrumentach. Jak już wspomniano, harcerstwo jest już organizacją o bardzo małym znaczeniu wśród współczesnej młodzieży, o czym może świadczyć fakt, iż przynależność do niej, spośród wszystkich badanych, zadeklarował tylko jeden uczeń.

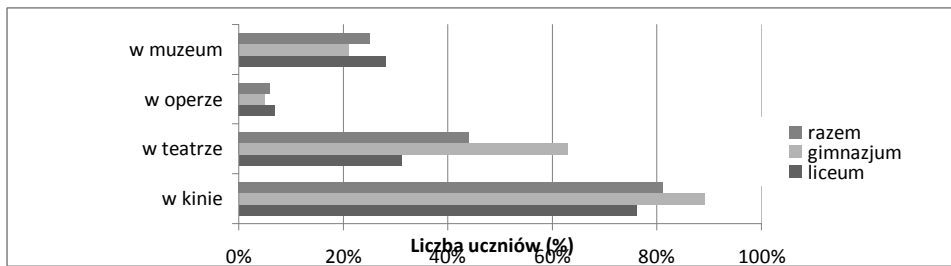
Rysunek nr 1. Udział uczniów w różnych formach działalności pozalekcyjnej

Źródło: Opracowanie własne

Spośród wielu różnych form spędzania wolnego czasu współczesna młodzież najczęściej słucha muzyki, na co przeznaczają od godziny aż do powyżej 4 godzin dziennie. Poza tym chętnie spotyka się ze znajomymi, sympatią (najczęściej powyżej 4 godziny dziennie), a także spędza czas surfując po Internecie (najczęściej od 1-2 godzin dziennie). Znaczna część młodzieży ogląda także telewizję (najczęściej od 1-2 godzin dziennie), przy czym przeważają tu uczniowie gimnazjum, którzy określili, iż zdecydowanie wybierają tę formę wypoczynku (zaraz po słuchaniu muzyki). Dużym zainteresowaniem cieszą się również gry komputerowe i inne, na które uczniowie przeznaczają najczęściej 1 godzinę dziennie. Pocieszający jest fakt, iż młodzież nie zapomina także o aktywności ruchowej, przeznaczając na różne formy sportu najczęściej około 1-2 godzin dziennie. Jeżeli chodzi o czytelnictwo, to uczniowie wybierają tę formę wypoczynku rzadziej i istnieje dosyć spora grupa osób, które książek nie czytają w ogóle. Zaobserwowano niewielkie zainteresowanie spędzaniem czasu związanego z graniem na instrumentach. Pełne zestawienie powyższych danych zawierają obie tabele.

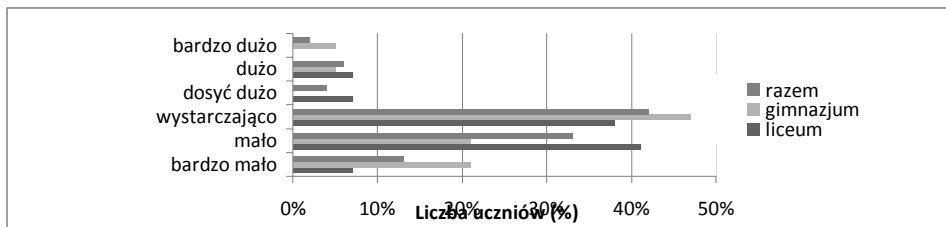
Kino, teatr, opera czy muzeum zaspokajają nie tylko potrzebę rozrywki, ale także rozwijają zainteresowania i pełną funkcję kształcącą. Spośród wyżej wymienionych największą popularnością wśród młodzieży cieszy się kino (łącznie 81% badanych). Uczniowie najczęściej wybierają najnowsze filmy rozrywkowe, szeroko reklamowane. Dosyć często, lecz znacznie rzadziej niż do kina, młodzież wybiera się do teatru (łącznie 44% badanych). Częściej na sztuki teatralne uczęszczają uczniowie gimnazjum, co może być spowodowane prawdopodobnym zorganizowaniem wspólnego wyjścia do teatru przez szkołę w ramach edukacji polonistycznej, gdyż większość uczniów zaznaczyła, iż było ostatnio na tym samym przedstawieniu.

Muzea cieszą się mniejszym zainteresowaniem wśród uczniów, gdyż w ostatnim czasie obecność w muzeum zaznaczyło jedynie 25% ogółu badanych. Najczęściej odwiedzali oni Muzeum Narodowe, poza tym wymieniono również Muzeum Archeologiczne, Muzeum Powstania Warszawskiego, Muzeum Lotnictwa czy Muzeum Sztuki Współczesnej. Zdecydowanie najmniej osób było w ostatnim czasie na operze (jedynie 6% ogółu badanych). Dane te ilustruje poniższy rysunek.

Rysunek nr 2. Udział uczniów w wyjazdach do instytucji upowszechniania kultury
Źródło: Opracowanie własne

Ilość czasu wolnego jest rzeczą bardzo indywidualną i zależy od wielu czynników. Dla jednych 5 godzin dziennie to mało, a dla innych 2 godziny są wystarczające. Pomimo przypuszczeń iż młodzież w dzisiejszych czasach poświęca dużo czasu na naukę i obowiązki, uczniowie w większości (42% łącznie i aż 47% gimnazjalistów) stwierdzili, że mają wystarczającą ilość czasu wolnego. Licealiści są jednak mniej zadowoleni i uważają iż mają go mało (41% licealistów) (Rys.3). Dość duża grupa uczniów gimnazjum (21%) określiła swoją ilość wolnego czasu jako bardzo małą.

Rysunek nr 3. Opinie uczniów na temat posiadanego czasu wolnego
Źródło: Opracowanie własne

Forma spędzania wolnego czasu zależy w dużej mierze od indywidualnych zainteresowań jednostki. Badana młodzież najczęściej interesuje się muzyką (90% łącznie) i sportem (85% łącznie). Uczniowie słuchają najczęściej muzyki rock, hip-hop, pop, R'n'B.

Tabela nr 1. Formy spędzania wolnego czasu przez badanych uczniów

Forma zajęć	Zdecydowanie tak (%)			Tak (%)			Raczej tak (%)			Raczej nie (%)			Nie (%)			Zdecydowanie nie (%)		
	LO	GIM	Razem	LO	GIM	Razem	LO	GIM	Razem	LO	GIM	Razem	LO	GIM	Razem	LO	GIM	Razem
a) gram na komputerze/ konsoli	24	26	25	17	26	21	21	21	21	24	16	21	14	11	13	0	0	0
b) surfuję po internecie	38	32	35	28	32	29	31	37	33	3	0	2	0	0	0	0	0	0
c) oglądam telewizję	7	47	23	41	16	31	38	32	35	10	5	8	3	0	2	0	0	0
d) słucham muzyki	48	63	54	28	21	25	17	11	15	7	5	6	0	0	0	0	0	0
e) czytam książki	10	5	8	17	5	13	34	32	33	14	37	23	3	11	6	21	11	17
f) uprawiam sport	21	32	25	31	37	33	24	16	21	17	16	17	0	0	0	7	0	4
g) gram na instrumencie	0	5	2	14	5	10	10	0	6	7	5	6	14	37	23	55	47	52
h) spotykam się ze znajomymi, sympatią	34	42	38	38	26	33	21	21	21	3	0	2	3	0	2	0	5	2
i) spędzam czas z rodzeństwem	7	11	8	17	37	25	17	16	17	14	21	17	14	11	13	31	5	21
j) idę na spacer	7	11	8	21	26	23	24	32	27	31	26	29	7	0	4	10	5	8
k) idę na zakupy	7	32	17	17	11	15	17	32	23	21	21	21	17	5	13	21	0	13
l) idę na dyskotekę	7	5	6	14	26	19	10	16	13	34	42	38	24	11	19	10	0	6
m) inne	10	32	19	3	11	6	3	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Źródło: Opracowanie własne

Tabela nr 2. Ilość czasu poświęcanego na konkretne formy zajęć w czasie wolnym przez badanych uczniów

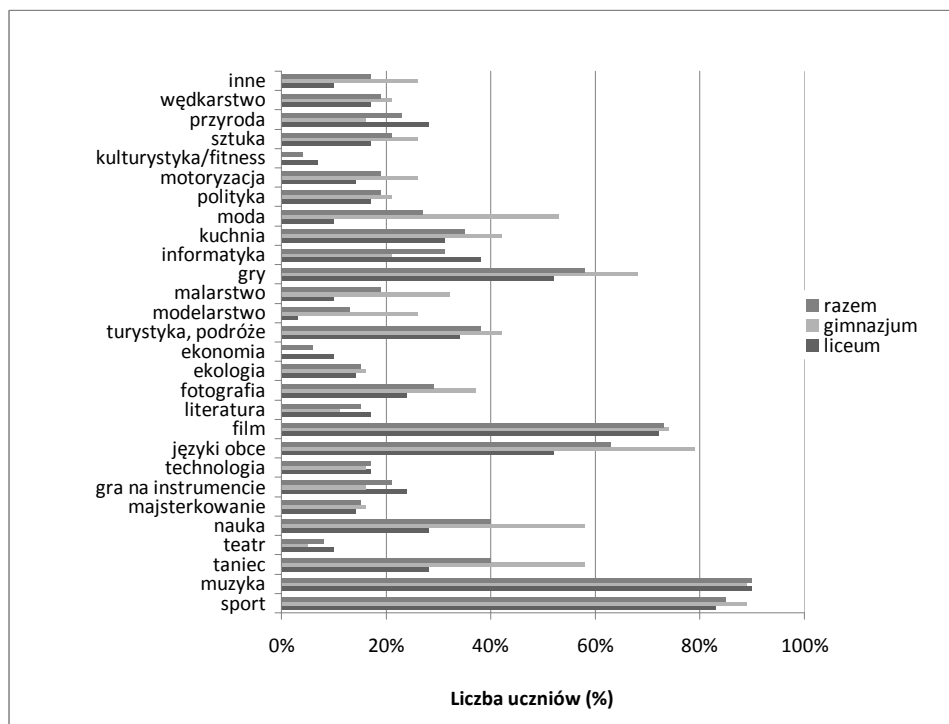
Forma zajęć	W ogóle (%)			Do 1 godz. (%)			Do 2 godz. (%)			Do 3 godz. (%)			Do 4 godz. (%)			Powyżej 4 godz. (%)		
	LO	GIM	Razem	LO	GIM	Razem	LO	GIM	Razem	LO	GIM	Razem	LO	GIM	Razem	LO	GIM	Razem
a) gram na komputerze/ konsoli	21	16	19	38	32	35	10	32	19	7	11	8	17	5	13	7	5	6
b) surfuję po internecie	0	0	0	38	42	40	31	37	33	17	11	15	7	5	6	7	5	6
c) oglądam telewizję	3	0	2	38	32	35	34	26	31	10	26	17	14	11	13	0	5	2
d) słucham muzyki	0	5	2	28	37	31	17	16	17	21	11	17	10	11	10	24	21	23
e) czytam książki	24	37	29	45	42	44	24	16	21	0	0	7	0	4	0	5	2	2
f) uprawiam sport	14	5	10	28	47	35	38	11	27	14	11	13	7	26	15	0	0	0
g) gram na instrumencie	76	84	79	21	11	17	3	0	2	0	5	2	0	0	0	0	0	0
h) spotykam się ze znajomymi, sympatią	3	5	4	17	11	15	21	11	17	14	37	23	17	11	15	28	26	27
i) spędzam czas z rodzeństwem	45	16	33	31	42	35	10	11	10	0	0	0	3	16	8	10	16	13
j) idę na spacer	31	21	27	55	53	54	7	11	8	0	11	4	7	0	4	0	5	2
k) idę na zakupy	38	21	31	24	26	25	10	16	13	17	5	13	7	5	6	3	26	13
l) idę na dyskotekę	55	32	46	0	11	4	3	26	13	7	11	8	7	11	8	28	11	21
m) inne								16	6		5	2		5	2	7	11	8

Źródło: Opracowanie własne

Najpopularniejszym sportem jest natomiast koszykówka, piłka nożna, siatkówka, a poza tym pływanie i narciarstwo. Szkoła, w której przeprowadzono badania, kładzie duży nacisk na aktywność sportową uczniów, posiada prężnie działające drużyny koszykarskie, siatkarskie, a także organizuje wiele zimowych obozów sportowych, między innymi narciarskich.

Często wymienianymi zainteresowaniami był też film (73% łącznie), języki obce (63% łącznie, przeważał język angielski, hiszpański oraz niemiecki), a także gry (58% łącznie). Uczniowie, a zdecydowanie częściej gimnazjaliści niż licealiści,

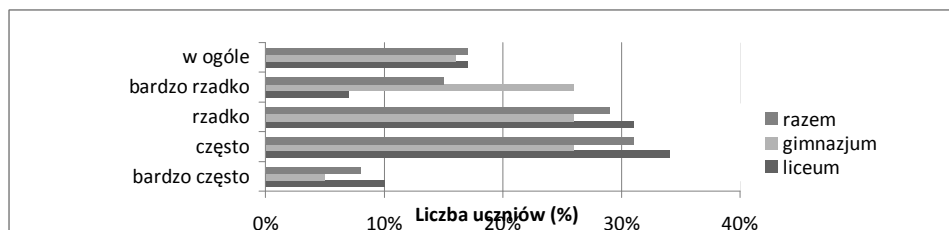
interesują się także nauką, tańcem i modą. Wśród rzadszych odpowiedzi pojawiała się np. turystyka, kuchnia, informatyka i fotografia. Spośród ciekawych zainteresowań wymienionych przez pojedynczych uczniów pojawiło się projektowanie wnętrz i ogrodów, architektura, kolekcjonerstwo czy tatuaże.

Rysunek nr 4. Zainteresowania badanych uczniów

Źródło: Opracowanie własne

Wśród odpowiedzi związanych z zainteresowaniami, literatura stanowiła niewielki procent. Część młodzieży czyta książki (poza lekturami szkolnymi) często (31% łącznie), ale istnieje też podobna pod względem wielkości grupa uczniów, którzy robią to rzadko (29% łącznie). Zdecydowanie więcej gimnazjalistów określiło, iż czyta książki bardzo rzadko (26% gimnazjalistów, 7% licealistów). Niepokojący jest procent uczniów, którzy nie czytają książek wcale (17%). Spośród wymienianych tytułów ostatnio przeczytanych książek dominują powieści typu fantasy.

Rysunek nr 5. Częstotliwość czytania książek (poza lekturami szkolnymi) przez badanych uczniów

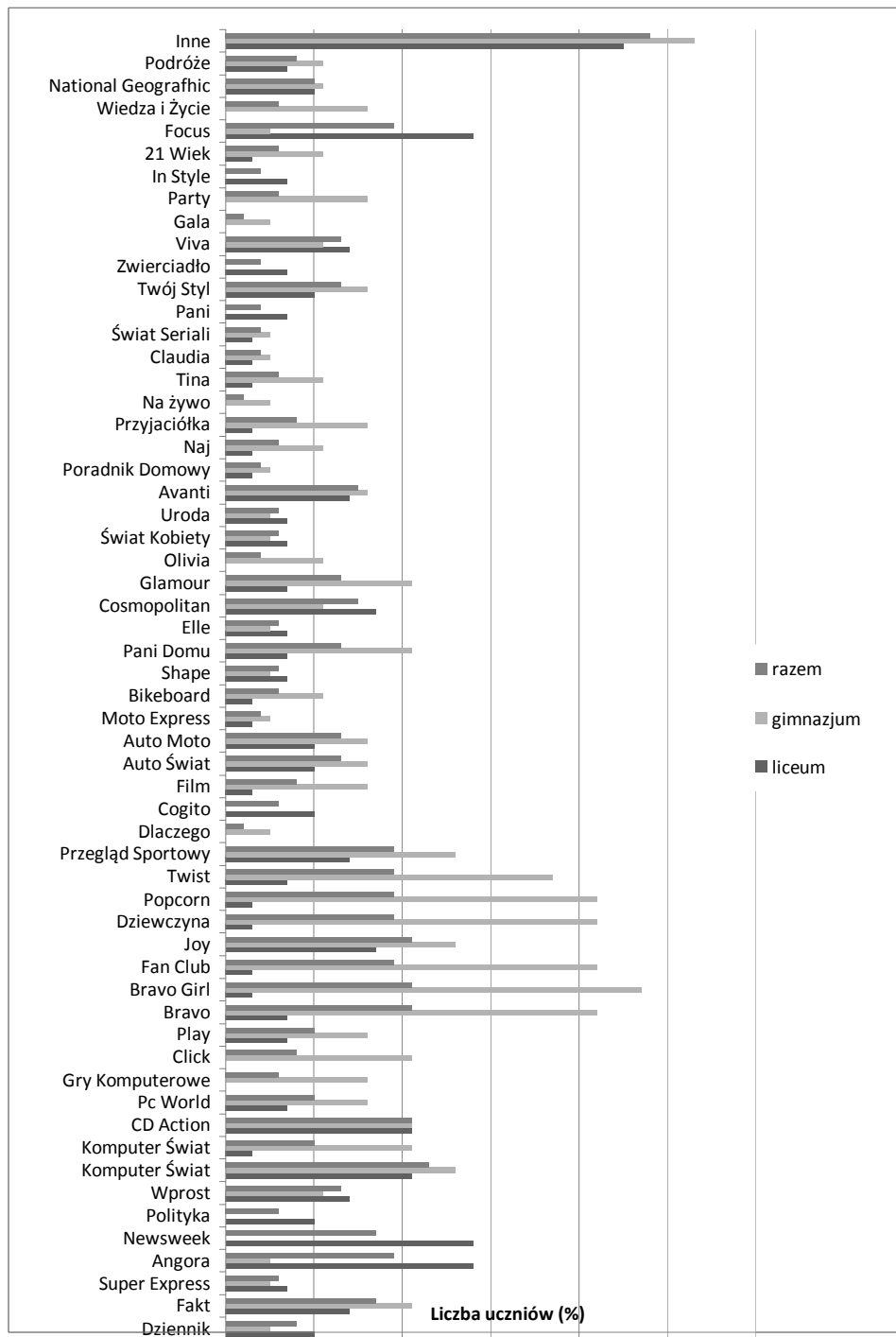
Źródło: Opracowanie własne

Poza książkami młodzież czyta także najróżniejszą prasę. Największą popularnością cieszy się „Gazeta Wyborcza” (43% badanych łącznie). Zaobserwować można większe zainteresowanie gimnazjalistów prasą skierowaną typowo dla młodzieży np. „Bravo Girl”, „Bravo”, „Popcorn”, „Dziewczyna”. Licealiści preferują natomiast prasę opisującą aktualne wydarzenia w kraju i na Świecie np. „Newsweek”, „Angora”, „Wprost” czy „Polityka”. Poza tym młodzież czyta także „Przegląd Sportowy”, prasę komputerową (przewaga gimnazjalistów), popularnonaukową (dość dużym zainteresowaniem wśród licealistów (28%) cieszy się magazyn „Focus”), motoryzacyjną, oraz różne miesięczniki dla kobiet (głównie uczniowie gimnazjum). Inne tytuły wymieniane przez badanych uczniów to magazyny dotyczące konkretnych zainteresowań np. „Tenis Club”, „Piłka Nożna”, „E-Basket”, „Mój Pies” itp.

Jak wynika z danych zawartych w tabeli 1, młodzież wiele czasu spędza przed telewizorem. W ofercie programowej dzisiejszych stacji telewizyjnych pojawia się wiele nowych kanałów telewizyjnych związanych z określoną dziedziną np. kanały sportowe, popularnonaukowe, motoryzacyjne, muzyczne, filmowe, informacyjne itp. Stają się one cennym źródłem informacji, rozwijają zainteresowania, a także pozwalają się zrelaksować – jak np. kanały muzyczne.

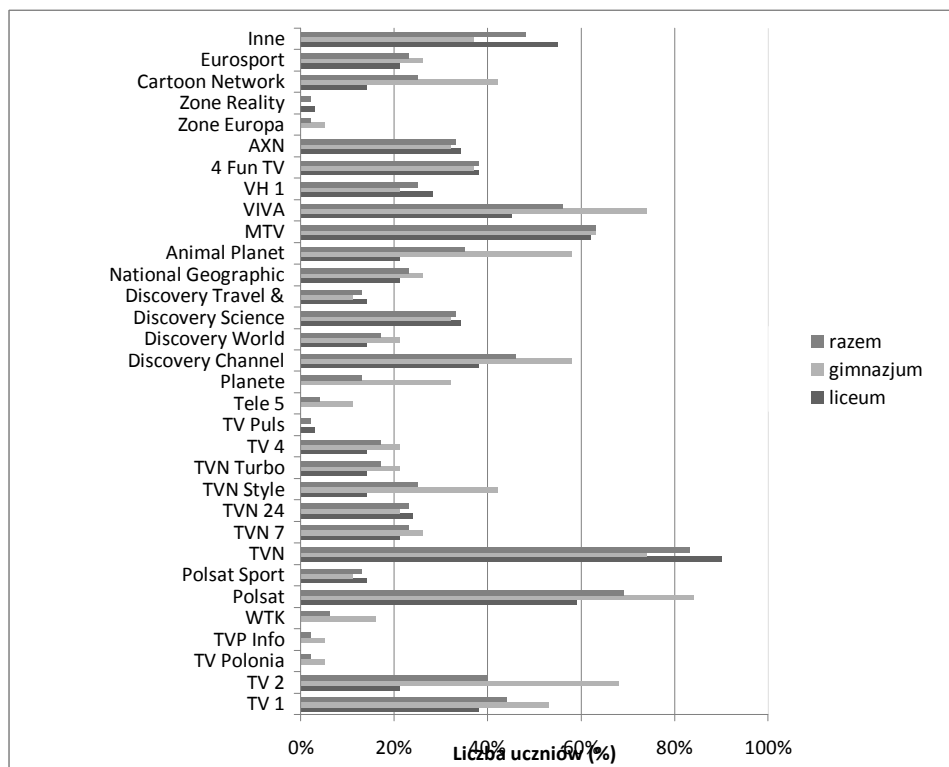
Młodzież najczęściej wybiera kanał „TVN” (aż 83% badanych łącznie). Wynikać to może z faktu, iż stacja ta oferuje wiele nowych filmów i seriali dla młodych ludzi, a także różnorodne programy informacyjne. Innym podobnym programem popularnym wśród uczniów jest „Polsat” (69% badanych łącznie). Uczniowie chętnie oglądają także programy muzyczne („MTV” - 63%, „VIVA” - 56%), a także kanały TVP 1 - 44% i TVP 2 - 40% badanych. Zainteresowaniem cieszą się również różnorodne kanały popularnonaukowe (szczególnie „Discovery Channel” - 46% i „Animal Planet” - 35% badanych).

Najczęstszą formą wypoczynku współczesnej młodzieży jest słuchanie muzyki (Tab.1), która zajmuje dużą część ich wolnego czasu (Tab.2). Spośród rozgłośni radiowych, tą którą preferuje młodzież jest Radio „Eska” (60% badanych łącznie), jednak zdecydowanie częściej stację tę wybierają gimnazjaliści (Rys.8). W rozgłośni tej usłyszeć można najnowsze przeboje, będące aktualnie największymi hitami, dlatego też cieszy się ona tak dużym zainteresowaniem. Młodzież wybiera także stacje z muzyką rockową – „Eska Rock” (40%), „RMF MAXX” (35% badanych), a także Radio „Złote Przeboje” (38%) (Rys.8). Rozgłoszenie, w których przeważają audycje radiowe nad muzyką (takie jak „Polskie Radio”, Radio „TOK FM”) nie są tak popularne wśród młodzieży.

Rysunek nr 6. Zakres i skala czytelnictwa czasopism przez badanych uczniów

Źródło: Opracowanie własne

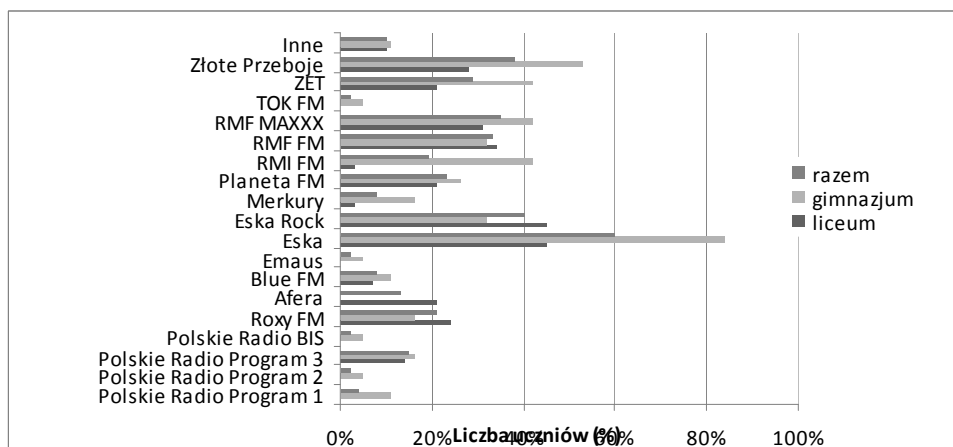
Rysunek nr 7. Stacje telewizyjne preferowane przez badanych uczniów

Źródło: Opracowanie własne

W dobie wszechobecnej komputeryzacji i coraz większej dostępności Internetu, istnieje potrzeba zbadania jakie serwisy/portale internetowe najczęściej odwiedza współczesna młodzież.

Z przeprowadzonych badań wynika, iż najbardziej popularnym serwisem jest „youtube.com” (88% badanych łącznie). Strona ta umożliwia prezentowanie filmów, wideoklipów, lub własnych nagrań w Internecie. Znaleźć tam można materiały z całego Świata dotyczące najróżniejszych dziedzin.

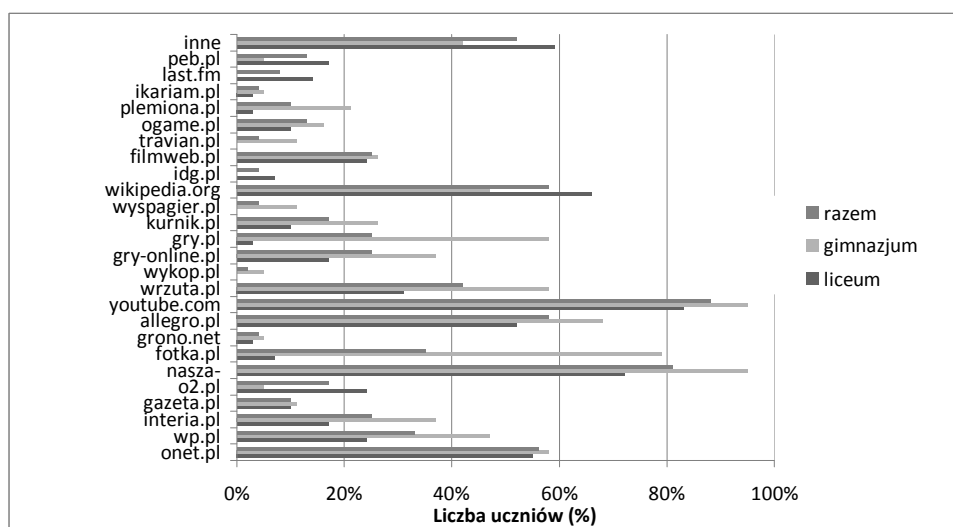
Drugim pod względem popularności serwisem jest „nasza-klasa.pl” (81% badanych). Strona ta, stworzona przez młodych studentów, jest w ostatnim czasie bardzo często odwiedzana. Umożliwia ona odnalezienie znajomych z dawnych ławek szkolnych, nawiązanie z nimi kontaktu, przeglądanie ich zdjęć i stworzenie własnego profilu. Popularny jest także serwis aukcyjny „allegro.pl” (58% badanych), na którym można dokonać licytacji, zakupu, lub samemu wystawić na sprzedaż najróżniejsze produkty. Ciekawy, a zarazem bardzo pożyteczny jest serwis „wikipedia.pl” (58% badanych), który służy jako „skarbnica wiedzy” i stanowi swego rodzaju internetową encyklopedię.

Rysunek nr 8. Preferowane przez młodzież stacje radiowe

Źródło: Opracowanie własne

Gimnazjaliści upodobałi sobie również serwisy, które udostępniają najróżniejsze gry on-line. Znacznie częściej niż uczniowie liceum odwiedzają oni także stronę „fotka.pl” (79% gimnazjalistów), na której można umieszczać swoje zdjęcia, a także oceniać zdjęcia innych, poznając przy tym nowych ludzi. Spośród portali internetowych, które ukazują aktualne informacje z wielu różnych dziedzin najpopularniejszym jest „onet.pl”. Spośród innych serwisów wymienianych przez uczniów najczęściej występowały te, związane ze sportem, a w szczególności z piłką nożną.

Rysunek nr 9. Serwisy/portale internetowe odwiedzane najczęściej przez badanych uczniów

Źródło: Opracowanie własne

Niewiele osób ma wystarczająco dużo czasu i możliwości by rozwijać wszystkie swoje zainteresowania. Wiele pasji i marzeń zostaje nie zrealizowanych, bądź czekają na pojawienie się korzystnych okoliczności sprzyjających ich spełnieniu. Uczniowie chcieliby mieć możliwość realizacji pasji związanych z tańcem, nauką gry na najróżniejszych instrumentach, podróżowaniem, czy np. rozwijaniem zainteresowań sportowych.

Podsumowanie

Czas wolny dzieci i młodzieży stanowi niezwykle cenną wartość pod względem wychowawczym, kształcącym i rozwojowym. Jest niezbędny do regeneracji sił organizmu zarówno pod względem fizycznym jak i psychicznym. Właściwe zagospodarowanie czasu wolnego zapobiega nudzie i ujawnianiu się zachowań ryzykownych wśród młodzieży. To, jak go pożytecznie wykorzystywać, powinno stanowić element wychowania zarówno w domu jak i w szkole.

Współczesna młodzież potrafi wykorzystać czas wolny na aktywność sportową należąc do różnych organizacji sportowych, jak i na rozwijanie swoich pasji uczestnicząc w zajęciach pozalekcyjnych. Młodzież przejawia różnorodne zainteresowania, dlatego istnieje potrzeba tworzenia organizacji umożliwiających uczniom ich rozwój w szkole jak i poza nią.

Media takie jak telewizja czy Internet mają istotny wpływ na formę spędzania wolnego czasu. Uczniowie spędzają czas surfując po Internecie oraz grając w gry komputerowe. Internet jako ogólnosiwiatowa sieć może stanowić źródło cennych informacji, lecz może także nieść za sobą pewne zagrożenia. Ważnym jest, aby uczyć młodzież prawidłowego poruszania się po tym „wirtualnym świecie”.

Zaobserwować można dużą frekwencję młodzieży w kinie. Zdecydowanie mniejsze znaczenie ma natomiast teatr, a także opera. Często szkoły organizują jednorazowe wyjścia do teatru, jednak jest to zdecydowanie zbyt rzadko, by ukazać uczniom różne oblicza sztuki.

Czytelnictwo nie jest szeroko rozpowszechnione wśród współczesnej młodzieży. Istnieje grupa osób często sięgających po książki, jednak niepokojąca jest również inna grupa, która robi to rzadko, bądź w ogóle. Dużą popularność zyskały natomiast książki typu fantasy.

Uczniowie nie narzekają na brak czasu i twierdzą w większości, iż mają go wystarczająco dużo. Inaczej jest jednak w przypadku licealistów, których spora grupa uważa, iż niestety ma go za mało. Wiązać się to może z większymi wymaganiami jakie stoją przed uczniami liceum związanymi ze zbliżającymi się przygotowaniem do matury i wyborami odpowiednich kierunków studiów.

Nauka języków obcych stanowi w dzisiejszych czasach istotny element w życiu młodych ludzi. Często chodzą oni na różnorodne kursy językowe, a na znaczeniu zyskują też poza językiem angielskim i niemieckim, mniej popularne niegdyś języki, takie jak język hiszpański, francuski, włoski czy japoński.

W porównaniu do wcześniejszych opracowań dotyczących spędzania czasu wolnego przez młodzież, zdecydowanie marginalne znaczenie odgrywa już harcerstwo. Może to wynikać z faktu, iż obecnie istnieje wiele innych organizacji oferujących znacznie atrakcyjniejsze formy wykorzystania wolnego czasu, a alternatywą dla harcerstwa stały się obozy przetrwania.

Podsumowując można stwierdzić, iż preferowane przez młodzież formy spędzania czasu wolnego są dość znamienne dla dzisiejszej rzeczywistości medialnej.

Jest to szeroko pojęty wypoczynek przy komputerze (surfowanie po Internecie, gry komputerowe) oraz przed telewizorem. Młodzież bardzo lubi także słuchać muzyki, spotykać się ze znajomymi i przyjaciółmi. Nie zapominają także o różnych formach sportu, a czasem sięgną także po książkę. Pociuszającym jest fakt, iż uczniowie przejawiają także inne ciekawe zainteresowania i marzenia. Z tej racji należy dążyć do tego by stwarzać im jak najszersze możliwości ich pogłębiania i realizacji marzeń, a zarazem w jak największym stopniu starać się ograniczać występowanie zachowań ryzykownych i wszelkiego rodzaju patologii związanych z niewłaściwym spędzaniem czasu wolnego. Jedną z dróg zmniejszenia negatywnych oddziaływań bodźców wynikających ze świata zewnętrznego jest zatem edukacja wychowania do czasu wolnego.